

СУТНІСТЬ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНІВ СУЧАСНОЇ ГІМНАЗІЇ

Полонська Тамара Костянтинівна
канд. пед. наук, старш. наук. співроб.
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

Вступ. Останніми роками предметом активного осмислення в українському освітньому просторі став компетентнісний підхід, який спрямовує навчальний процес на формування не лише предметних, але й ключових компетентностей. Перенесення акцентів зі змісту на результати, із знань на розвиток особистості стає найважливішим фактором поширення й визнання цього підходу. Компетентнісний підхід є основою кардинальних змін, орієнтирів і завдань сучасної вітчизняної освіти та забезпечення безперервного процесу становлення й розвитку гармонійної творчої особистості учня. Оновлення змісту навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти, зокрема в гімназії, також пов'язується з компетентнісним підходом, спрямуванням навчальної діяльності на вироблення в учнів необхідних життєвих компетентностей ("life skills"), котрі в майбутньому дали б їм змогу вільно й комфортно почуватися в сучасному світовому просторі.

Мета роботи: розкрити сучасні підходи до визначення сутності компетентнісного підходу в навчанні іноземної мови учнів гімназії в умовах модернізації вітчизняної освітньої галузі.

Матеріали і методи: *теоретичні* (аналіз наукової психолого-педагогічної, лінгвістичної та методичної літератури, чинних нормативно-правових актів і нормативних документів: законів, стандартів, навчальних програм тощо, які регулюють життєдіяльність галузі освіти; *емпіричні* (анкетування, моделювання, діагностування); *експериментальні* (апробація теоретичних положень дослідження).

Результати та обговорення. Доречно зазначити, що сьогодні компетентнісний підхід не є абсолютно новим явищем для світового, у тому числі й вітчизняного, освітнього простору. Саме поняття «компетентнісна освіта» з'явилося у США в 60-х роках ХХ ст., але було сформоване лише наприкінці 80-х років. Фахівець у галузі психології навчання іноземних мов І.О. Зимня виокремила 3 етапи становлення компетентнісного підходу в освіті [2]:

перший (60–70-і роки) – у науковий апарат уведено поняття «компетенція»; створюються передумови розмежування понять «компетенція» і «компетентність»;

другий (70–90-і роки) – категорії «компетенція» і «компетентність» використовуються в теорії та практиці навчання мов (особливо нерідних), а також в управлінні та навчанні спілкування. В опублікованій у 1984 р. праці Дж. Равена «Компетентність у сучасному суспільстві» дається ґрунтовне визначення терміну «компетентність», а також опис 37 компетентностей;

третій (кінець 90-х і початок ХХІ ст.) – дослідження компетентності як наукової категорії стосовно освіти та широке впровадження компетентнісного підходу в освіту; визначення ключових компетентностей.

У 1996 р. ЮНЕСКО окреслює коло компетенцій, які повинні розглядатися як бажаний результат освіти. Зокрема, у доповіді Міжнародної комісії з освіти для ХХІ століття «Освіта: прихований скарб» сформульовано «чотири стовпи» освіти, на яких вона має ґрунтуватися (*учитися пізнавати; учитися робити; учитися жити разом, учитися жити з іншими; учитися бути*), і котрі віднесено до основних глобальних компетенцій/компетентностей [4, с. 37].

Компетентнісний підхід до навчання мов задекларовано в документі Ради Європи «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» (2001 р.), де чітко підкреслюється важливість конструювання змісту навчання на засадах компетентнісного підходу [1]. Цей напрям став пріоритетним у змісті деяких декларацій і рекомендацій Ради Європи і, відповідно, державних освітніх документів європейських країн.

Однак, як засвідчив проведений нами аналіз програм з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів України за 80–90-і роки ХХ ст., основна мета іншомовної освіти полягала в навчанні учнів спілкуватися іноземною мовою в межах програмної тематики і читати нескладні тексти без словника та складніші – зі словником. Тобто, акцент робився на володіння всіма видами мовленнєвої діяльності: аудіюванням, говорінням, читанням, письмом. Про компетентнісний підхід і компетенції/компетентності ще не йшлося. У програмах 2005–2016 рр. головна мета навчання іноземної мови в основній і старшій школі передбачала формування в учнів *комунікативної компетенції* (згодом – *компетентності*) та її компонентів: лінгвістичної, мовленнєвої, соціокультурної і загальнонавчальної компетенцій. Доречно зазначити, що Державний стандарт 2011 року переважно орієнтував учителів на формування в учнів предметних компетентностей, тоді як нові нормативи спрямовані передусім на досягнення ключових, але не обмежуються ними. Лише у 2017 році провідним засобом реалізації мети навчання іноземних мов було визнано компетентнісний підхід до організації навчання в школі на основі ключових компетентностей як результату навчання.

Для правильного розуміння сутності компетентнісного підходу слід чітко розуміти значення термінів «компетентність», «компетенція», «компетентнісний

підхід». Як показав аналіз наукової літератури, існує велика кількість різних трактувань цих термінів, тому ми пошлемося на найновіші, запропоновані розробниками Нової української школи (НУШ).

У документах НУШ *компетентнісний підхід* визначено як «місток, який поєднує школу з реальним світом і тими потребами, які ставить перед людиною життя», а *компетентність* – як «поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити діяльність у нових непередбачуваних умовах» [3, с. 10].

Що стосується поняття «компетенція», яке часто ототожнюють зі словом «компетентність», або вживають як синонім, то цього визначення в документах НУШ немає. Якщо узагальнити проаналізовані нами визначення цього терміну з різних джерел, то під компетенцією розуміється суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, способів діяльності людини, необхідний їй для продуктивної діяльності в певній сфері.

Новітнє розуміння компетентнісного підходу загалом і ключових компетентностей зокрема містять державні документи, які зорієнтовують і регламентують освітню політику України, а саме: Концепція Нової української школи (2016 р.), Державний стандарт початкової освіти (2018 р.); Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко (2018 р.); Типова освітня програма початкової освіти, розроблена під керівництвом Р.Б. Шияна (2018 р.), Закон України «Про освіту» (2019 р.), Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.) тощо.

У зазначених документах досить чітко декларується компетентнісна парадигма вітчизняної шкільної освіти, необхідність формування ключових компетентностей та компетентної особистості сучасного учня, яка змогла б жити і творити в сучасному швидкозмінному соціумі. Основна характеристика компетентнісного підходу полягає в перенесенні акцентів з процесу навчання на його результати. А найактуальнішою проблемою сучасної школи є формування ключових компетентностей учнів, тобто їхньої здатності застосовувати свої знання на практиці в реальних життєвих ситуаціях.

У зв'язку з реформування шкільної освіти, розпочатої у 2018 році в початковій школі, науковці та освітяни України значно посилили увагу до розроблення питань компетентнісно орієнтованого навчання та втілення їх результатів у практичне життя. Йдеться не лише про оновлення змісту освіти, а й про докорінні зміни в організації навчального процесу та управлінні ним, у нових підходах до діяльності вчителів, у способах оцінювання освітніх результатів учнів, у розробленні та впровадженні освітніх технологій тощо.

Сучасний розвиток шкільної іншомовної освіти також характеризується впровадженням компетентнісного підходу до організації навчання, що найбільше відповідає сьгоднішнім потребам суспільства і випускника закладу загальної середньої освіти. Тому це зумовлює необхідність перегляду окремих аспектів цілей і змісту навчання та засобів їх реалізації в системі всієї шкільної іншомовної освіти, у тому числі в гімназіях.

Метою іншомовної освіти в гімназії є формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього й опосередкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей і задоволення різних життєвих потреб дитини. Основу для формування ключових компетентностей з іноземної мови складають іншомовна предметна компетентність та її складники: лінгвістична, мовленнєва і соціолінгвістична компетентності. Отже, компетентісно орієнтоване навчання іноземних мов – це навчання, спрямоване на комплексне оволодіння учнями предметними і ключовими компетентностями, котрі забезпечують їхню підготовку до комунікації з урахуванням різних ситуацій спілкування.

Висновок. Сутність компетентісно орієнтованого навчання іноземної мови в гімназії полягає в його спрямуванні на формування предметної іншомовної комунікативної компетентності та ключових компетентностей особистості, адекватних соціально-економічним умовам і необхідних для її успішної самореалізації в майбутньому. Саме компетентісний підхід найбільше відповідає сьгоднішнім потребам суспільства і випускника школи, має сприяти формуванню компетентної особистості, котра змогла б жити і творити в сучасному швидкозмінному соціумі.

Список літератури

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид докт. пед наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
2. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. Эксперимент и инновации в школе. 2009. № 2. С. 7–14.
3. Нова українська школа: основи Стандарту освіти / ред. кол. : Лілія Гриневич, Віктор Бриндза, Ніна Дементієвська, Роман Шиян (координатор проекту). Львів, 2016. 64 с.
4. Learning: The Treasure Within: Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century. Highlights. Paris : UNESCO Publishing, 1996. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000109590>